

De eerste stap richting een (nog meer) bewuste toeristische bestemming

**Wat is de houding (attitude) van de inwoners
van de gemeente Schouwen-Duiveland ten aanzien van toerisme?**

Colofon

HZ Kenniscentrum Kusttoerisme
09-09-2021
Vlissingen

Deze rapportage is samengesteld door HZ Kenniscentrum Kusttoerisme in nauw overleg met de klankbordgroep van het onderzoek.
© 2021, HZ Kenniscentrum Kusttoerisme

Bij het samenstellen van deze publicatie is de grootste zorgvuldigheid betracht. HZ Kenniscentrum Kusttoerisme is echter niet aansprakelijk voor enige directe of indirecte schade als gevolg van de aangeboden informatie in deze publicatie.

HZ Kenniscentrum Kusttoerisme
p/a HZ University of Applied Sciences
Postbus 364
4380 AJ Vlissingen
Telefoon: 0118 - 489 850
E-mail: kenniscentrumtoerisme@hz.nl
Website: www.kenniscentrumtoerisme.nl

Auteur

Harm IJben
William Hazel
Marije Noordhoek

Fotografie

Beeldbank HZ University of Applied Sciences

Grafische vormgeving

Kees Hoendervangers, www.dtp-plus.nl

Samenvatting (op gemeentelijk niveau)

Voor u ligt de rapportage van het onderzoek naar de houding van de inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland ten aanzien van toerisme (0-meting). De belangrijkste conclusie van dit onderzoek in de gemeente Schouwen-Duiveland is dat er op dit moment, weliswaar beperkte, steun is voor toerisme onder de inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland als toeristische bestemming, maar met significante verschillen per woonkern.

Die steun - in de woonkern Renesse het grootst - is met name verklaarbaar vanuit de (in ruime mate) ervaren positieve (economische) effecten van toerisme en ook de gevoelde trots dankzij toerisme en in mindere mate het genoten persoonlijk economische voordeel en de sociale verbondenheid.

Vanuit de wens van de gemeente Schouwen-Duiveland om zich te ontwikkelen tot een (nog meer) bewuste toeristische bestemming, wordt het succes van toerisme nu nog te vaak alleen afgewogen (en uitgedragen) aan de hand van economische indicatoren. Dit is echter een eenzijdige afbakening van succes, waarbij de positieve niet-economische effecten worden vergeten en negatieve effecten niet worden opgelost terwijl de door inwoners (van met name Nieuwerkerk, Burgh-Haamstede en Scharendijke) ervaren negatieve effecten van toerisme – en in beperkte mate het gevoel geen betrokkenheid te hebben bij toeristische ontwikkelingen – nadrukkelijk afbreuk doen aan de steun voor toerisme.

De gemeente Schouwen-Duiveland zou er daarom verstandig aan doen om (nog) meer actief en transparant te communiceren met haar inwoners over de positieve niet-economische effecten van toerisme. Daarnaast is voor het gemeente Schouwen-Duiveland van het grootste belang om nadrukkelijk oog te hebben voor de negatieve effecten van toerisme (o.a. dankzij toerisme ervaren verkeeroverlast, zwerfafval, drukte en wrijving tussen inwoner en bezoeker), om daar vervolgens actief (in afstemming met betrokkenen) naar te handelen, door te bepalen wat verder onderzocht moet worden en wat direct aangepakt kan worden en op welke schaal.

De draagkracht voor een toeristische bestemming als de gemeente Schouwen-Duiveland bevindt zich namelijk op de balans tussen de gepercipieerde positieve (lusten) en gepercipieerde negatieve impact (lasten). Voor nu wegen voor een kleine meerderheid van de inwoners in de gemeente de voordelen van toerisme zwaarder dan de nadelen, maar als de draagkracht zou worden overschreden daalt de leefbaarheid voor de inwoners. Die draagkracht lijkt al onder druk te staan in de woonkernen Burgh-Haamstede, Oosterland, Ellemeet en Serooskerke.

Het is daarom van groot belang voor de gemeente Schouwen-Duiveland om, gezamenlijk met alle relevante stakeholders (o.a. inwoners, ondernemers en andere lokale belanghebbenden), te definiëren wat wordt verstaan onder 'waardevol toerisme' met specifieke aandacht voor het belang van de inwoners van de gemeente. Het feit dat de inwoners nu de kans hebben gekregen om hun mening te geven door deelname aan dit onderzoek is al een goede stap. Samenwerking is in deze de sleutel tot 'waardevol toerisme' in een juiste balans tussen inwoner, bezoeker, ondernemer en omgeving.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
DEEL 0: ALGEMEEN	5
Inleiding	6
Relevant voor Schouwen-Duiveland	6
Doelstelling	7
Onderzoeksvraag	7
Deelvragen	7
Onderzoeksaanpak	7
DEEL 1 Inwonersonderzoek op gemeentelijk niveau gemeente Schouwen – Duiveland	10
Wat is de houding (attitude) van de inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland ten aanzien van toerisme?	12
In welke mate steunen de inwoners toerisme?	12
In welke mate ervaren de inwoners van Schouwen-Duiveland de positieve en negatieve effecten van toerisme?	12
In welke mate beïnvloeden de factoren trots, sociale verbondenheid, persoonlijke economische voordeel en politieke betrokkenheid de houding van de inwoners ten aanzien van toerisme?	14
Welke (individuele) belangen (naar relevantie) wegen voor inwoners het zwaarst bij de ontwikkeling van (gemeentelijk) toeristisch-recreatief beleid?	15
Wat is de beleving van de inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland ten aanzien van drukte?	16
Wat is het handelingsperspectief van de gemeente Schouwen-Duiveland als bewuste toeristische bestemming vanuit het inwonersperspectief? ..	16

DEEL 2 Inwonersonderzoek op woonkernniveau gemeente Schouwen-Duiveland	17
Wat is de houding (attitude) van de inwoners van de woonkernen in de gemeente Schouwen-Duiveland ten aanzien van toerisme?	19
In welke mate steunen de inwoners toerisme?	19
In welke mate ervaren de inwoners de positieve en negatieve effecten van toerisme?	20
In welke mate beïnvloeden de factoren trots, sociale verbondenheid, persoonlijke economische voordeel en politieke betrokkenheid de houding van de inwoners ten aanzien van toerisme?	22
Welke (individuele) belangen (naar relevantie) wegen voor inwoners het zwaarst bij de ontwikkeling van (gemeentelijk) toeristisch-recreatief beleid?	24
Wat is de beleving van de inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland ten aanzien van drukte?	24
Wat is het handelingsperspectief op woonkernniveau voor de gemeente Schouwen-Duiveland als bewuste toeristische bestemming vanuit het inwonersperspectief?	25
Overzicht van gehanteerde figuren en tabellen	27

DEEL 0 Algemeen

Inleiding

In deze rapportage staan de inwoners centraal. Dit in tegenstelling tot wat gebruikelijk is in toerisme en de vrijetijdseconomie, daarin wordt normaal gesproken de gast centraal gesteld. Die focus op de inwoner komt voort uit een tendens die zichtbaar is in de hele samenleving. De mening van inwoners (burgers) wordt steeds belangrijker in overheidsbeleid. Op alle beleidsterreinen is burgerparticipatie van groot belang. Dit komt misschien nog wel het meest tot uitdrukking in het nieuwe ruimtelijk beleid: de Omgevingswet die in 2021 ingaat. Daarin is participatie van alle stakeholders – inclusief burgers – een belangrijke pijler.

Deze brede maatschappelijke tendens is ook zichtbaar in het toeristische werkveld. Najaar 2018 zette NBTC Holland Marketing de toon met hun visie 'Perspectief 2030', waarin de ambitie werd benoemd dat in 2030 toerisme waardevol moet zijn voor alle inwoners. In deze visie wordt gesteld dat ingezet moet worden op activiteiten die een bijdrage leveren aan het gedeelde belang van bezoekers, bewoners en bedrijven, om zo Nederland als bestemming toekomstbestendig te ontwikkelen. Bovendien wordt benoemd dat de belangen van bewoners tot nu toe vaak achtergesteld zijn geweest in de ontwikkeling van toerisme en daarom een inhaalslag verdienen.

In september 2019 presenteerde de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (de Rli) hun advies "Waardevol toerisme, de leefomgeving verdient het". De Rli gebruikte in hun advies een model waarmee zij de balans (of disbalans) tussen toerisme en verschillende domeinen van de leefomgeving zichtbaar maken. De sociale leefomgeving – zowel in de publiek ruimte als de persoonlijke leefruimte van inwoners – vormt hierbij een belangrijk onderdeel.

Figuur 1: Beoordeling effecten toerisme op de leefomgeving en samenleving (bron: RLI (2019) Waardevol toerisme

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. (2019). 'Waardevol toerisme, de leefomgeving verdient het'.

Relevant voor Schouwen-Duiveland

Zeeland is sinds jaar en dag een toeristische provincie bij uitstek, geliefd bij velen in binnen- en buitenland, voor bijvoorbeeld een vakantie aan de kust, de beleving van de Zeeuwse natuur, een festival of de culinaire mogelijkheden. In 2019 brachten toeristen 19,2 miljoen overnachtingen door in Zeeland waarvan de meeste overnachtingen plaatsvonden in de gemeente Schouwen-Duiveland (5.580.000 overnachtingen). Deze toeristen geven veel geld uit: de totale toeristische bestedingen in Zeeland bedroegen in 2018 € 1,86 miljard. In de gemeente Schouwen-Duiveland besteedde verblijfstoeristen circa 200 miljoen in de gemeente. Het aantal banen in de toeristische sector in de provincie Zeeland was 16.400 in 2017 (9,4% van de totale Zeeuwse werkgelegenheid, meest recente cijfers). Belangrijk in de huidige tijd is de vermelding dat de maatregelen tegen het coronavirus een grote impact hebben op de toeristische sector in Zeeland en ook in Schouwen-Duiveland. Zo zag de gemeente het aantal overnachtingen in 2020 met 16% dalen ten opzichte van het jaar ervoor.

Ondanks het grote economische belang is de publieke opinie niet altijd positief over toerisme. Sommigen zijn van mening dat de Zeeuwse kust, zeker in de zomermaanden, te druk is en dat er te veel overlast is voor bewoners. In de laatste jaren hebben plannen voor nieuwe vakantieparken geleid tot stevige protesten en is in de media steeds meer aandacht voor de negatieve impact van toerisme voor inwoners en hun leefomgeving. Een recent voorbeeld is de extra aandacht welke is ontstaan als gevolg van de uitbraak van de coronapandemie voor de beleving van drukte en 'overtourisme'.

De provincie Zeeland en gemeenten vinden het van groot belang om de mening van inwoners mee te wegen in de ontwikkeling van toeristisch beleid voor Zeeland, overeenkomstig de aanbevelingen van NBTC Holland Marketing en de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. Er was daarom behoefte aan een onafhankelijk, representatief onderzoek om zo op objectieve wijze vast te stellen in welke mate de inwoners toerisme steunen en hoe zij de positieve én negatieve effecten van het toerisme ervaren. In 2019 is daarom in opdracht van Provincie Zeeland en in samenwerking met tien Zeeuwse gemeenten⁶ door HZ Kenniscentrum Kusttoerisme – ondersteund door ZB | Planbureau (nu bekend onder de naam HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving) – onderzoek gedaan naar de mening van de Zeeuwen over toerisme in hun provincie. De gemeente Schouwen-Duiveland was geen deelnemende gemeente in het in 2019 uitgevoerde onderzoek. Daarom is in 2021 (origineel gepland in 2020, maar vertraagd door de coronapandemie) eenzelfde onderzoek uitgevoerd. De resultaten van dit onderzoek worden in deze rapportage beschreven en (in DEEL 1) vergeleken tegen de onderzoeksresultaten voor de andere 10 gemeenten in 2019. **Belangrijk hierbij is de vermelding dat het niet mogelijk is om deze onderzoeksresultaten één op één te vergelijken. Door een verandering in tijd en omstandigheden (o.a. de uitbraak van de coronapandemie) geven de resultaten alleen een indicatie van waargenomen verschillen.**

Dit onderzoek is een belangrijke eerste stap: voor het eerst is de mening van de inwoners van Schouwen-Duiveland zelf gevraagd. Het oppakken van de aandachts- en verbeterpunten is een regionale opgave en vormt een belangrijke bouwsteen voor de toekomstige visie op de vrijetijdseconomie van

⁶ De 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten waren Borsele, Goes, Kapelle, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen, Tholen en Veere.

de gemeente Schouwen-Duiveland. Er zal daarin samen met alle betrokkenen gewerkt worden aan een positieve beleving van het toerisme, in een juiste balans tussen inwoner, bezoeker, ondernemer en omgeving.

Doelstelling

Inzicht verkrijgen in de perceptie van de inwoners als belangrijke stakeholder over toerisme in de regio, om zo de mate van steun voor toerisme te kennen en de factoren die de mate van steun voor toerisme beïnvloeden te verkennen als opmaat naar een bewuste (toeristische) bestemming met waardevol toerisme in een balans tussen inwoner, bezoeker, ondernemer en omgeving.

Onderzoeksvraag

Wat is de houding (attitude) van de inwoners ten aanzien van toerisme?

Deelvragen

1. In welke mate steunen de inwoners toerisme?
2. In welke mate ervaren de inwoners van toerisme de positieve en negatieve effecten van toerisme?
3. Welke factoren beïnvloeden de steun voor toerisme van de inwoners?
4. In welke mate beïnvloeden deze factoren de mate van steun voor toerisme?
5. Welke (individuele) belangen wegen voor inwoners het zwaarst bij de ontwikkeling van (gemeentelijk) toeristisch-recreatief beleid?

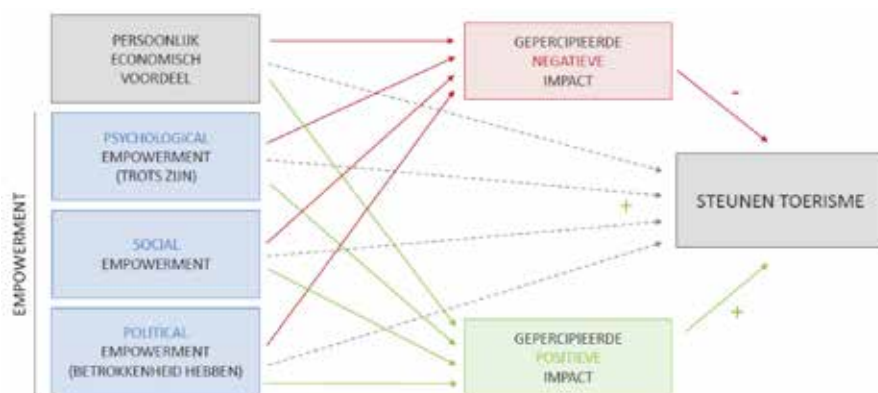
Onderzoeksaanpak

ONDERZOEKSMETHODE

Om inzicht te verkrijgen in het draagvlak voor toerisme bij inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland is een kwantitatief onderzoek uitgevoerd, waarbij gebruik is gemaakt van een vragenlijst, gebaseerd op het internationaal gevalideerde model: 'Resident Empowerment through Tourism Scale (RETS)'.

Het model (figuur 2) geeft inzicht in de verschillende aspecten die de mening van inwoners over toerisme bepalen en maakt het mogelijk de onderlinge relaties te onderzoeken. Een belangrijk onderdeel van het model vormt de 'empowerment'. 'Empowerment' komt van het woord 'power' (kracht) en duidt op de mate waarin inwoners kracht halen uit de effecten van toerisme en het hun steun voor toerisme dus versterkt ofwel verzwakt wordt. Er zijn drie soorten 'empowerment', namelijk psychologische (trots), sociale (verbondenheid) en politieke empowerment (betrokkenheid). Tezamen met het concept 'Persoonlijk economisch voordeel' vormen zij de factoren voor de steun aan toerisme.

Figuur 2: Welke factoren beïnvloeden de houding van inwoners ten opzichte van toerisme?

Boley, B., McGehee, N.G., Perdue, R., and Long, P. (2014). 'Empowerments and resident attitudes towards tourism: Strengthening the theoretical foundation through a Weberian lens'. *Annals of Tourism Research*. 49, pp. 33-50.

De gehanteerde gevalideerde vragenlijst begint met stellingen⁷ over de zeven concepten van 'het RETS-model' ('persoonlijk economisch voordeel', 'trots zijn', 'sociale verbondenheid', 'politieke betrokkenheid', 'positieve impact', 'negatieve impact', 'steun voor toerisme'). Daarna wordt gevraagd naar de mening van inwoner over elementen van het huidige toeristische lokale beleid en zijn er op verzoek van gemeente Schouwen-Duiveland een vijftal vragen toegevoegd rondom de beleving van drukte. De vragenlijst sluit af met vragen

⁷ De stellingen direct gerelateerd aan de zeven concepten van 'het RETS-model' zijn te beantwoorden op basis van een vijfpunts Likertschaal (van 'helemaal mee oneens' tot 'helemaal mee eens').

over profielkenmerken van de respondent om daarmee de representativiteit van het onderzoek te kunnen waarborgen.

DATAVERZAMELING (0-METING)

De onderzoekspopulatie voor het onderzoek naar het draagvlak voor toerisme vanuit het inwonersperspectief bestaat uit 29.083 inwoners van 18 jaar en ouder in de gemeente Schouwen-Duiveland. Het veldwerk voor het onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode van maart tot en met april 2021.

Op basis van een standaard procedure uit eerder onderzoek uit 2019 – aangereikt door ZB | Planbureau (nu bekend onder de naam HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving) – is een representatieve steekproef getrokken voor elke woonplaats in de gemeente Schouwen-Duiveland⁸ uit de Gemeentelijke Basisadministratie, waarna de inwoners per brief zijn benaderd voor deelname. De steekproef is op deze manier representatief op woonkernniveau.

De uitnodiging voor deelname aan het onderzoek is per post verstuurd, waarbij de inwoner de mogelijkheid kreeg om de gevalideerde vragenlijst in eerste instantie digitaal (online) of op verzoek van de respondent analoog (op papier) in te vullen, om daarmee iedereen, onafhankelijk van zijn achtergrond, leeftijd en persoonlijke situatie, in de gelegenheid te stellen om deel te nemen en daarmee de respons te maximaliseren.

De resultaten van het huidige inwonersonderzoek in de gemeente Schouwen-Duiveland zijn in tabel 1 (volgende pagina) samengevoegd met die van de resultaten van eerder onderzoek uitgevoerd in 10 andere Zeeuwse gemeenten in 2019. Deze oude resultaten zijn gerapporteerd om een indicatie te geven van de verschillen tussen deze twee onderzoeken.

⁸ De steekproef is gestratificeerd getrokken volgens de gemeentelijke indeling 2021, zodat de steekproef inwoners bevat uit elke woonplaats van de gemeente Schouwen-Duiveland (afhankelijk van de gewenste representativiteit per woonkern).

Tabel 1: Respons onderzoek toeristische draagvlak vanuit inwonersperspectief per deelnemende gemeente onderzoek 2019 en huidig onderzoek gemeente Schouwen-Duiveland

Gemeente	Mate van representativiteit	Omvang steekproef	Respons ⁴	
			absoluut	relatief
Borsele	Provinciaal	116	18	16%
Goes	Provinciaal	199	25	13%
Kapelle	Provinciaal	64	15	23%
Middelburg	Gemeentelijk	1.886	289	15%
Noord-Beveland	Provinciaal	40	11	28%
Reimerswaal	Provinciaal	109	23	21%
Schouwen-Duiveland	Woonkern	6.292	1.454	23%
Sluis	Woonkern	5.625	1.286	23%
Terneuzen	Gemeentelijk	2.192	329	15%
Tholen	Gemeentelijk	1.876	357	19%
Veere	Woonkern	5.177	1.691	33%
	Totaal	23.576	5.498	23%

Tabel 2: Metadata (%) respondenten onderzoek toeristische draagvlak vanuit inwonersperspectief gemeente Schouwen-Duiveland¹⁰

Item	Man	Vrouw	N =
Geslacht	53%	47%	1.425
Wijze van invullen vragenlijst	Digitaal (online)	Analoog (offline)	N =
	54%	46%	1.454
Leeftijd 50 jaar of ouder	Ja	Nee	N =
	64%	36%	1.282
Werkzaam in de toeristisch recreatieve sector?	Ja	Nee	N =
	19%	81%	1.425
Geboren in de gemeente Schouwen-Duiveland??	Ja	Nee	N =
	67%	33%	1.426

9 De respons is stapsgewijs gecorrigeerd op basis van de mate waarin respondenten de vragenlijst volledig en consistent hebben ingevuld.

10 N = is het aantal valide respons per item. Niet iedere respondent heeft elke vraag beantwoord.

DATA-ANALYSE EN KLANKBORD

De analyses in de rapportage zijn uitgevoerd op basis van een dataset verzameld in de periode van maart tot en met april 2021 in de gemeente Schouwen-Duiveland. In eerste instantie hebben 2.141 respondenten de vragenlijst ingevuld. Na de data-opschoningsprocedure (voorafgaand aan de analyses) zijn de (ingevulde) vragenlijsten van 1.454 respondenten uiteindelijk valide bevonden om daadwerkelijk te analyseren.

De volgende criteria zijn gehanteerd bij de data-opschoningsprocedure:

- **Invaltijd:** de invultijd van een online ingevulde enquête is minimaal 6 minuten en 30 seconden. Voor offline enquêtes is geen minimum tijd gehanteerd;
- **Leeftijd:** respondenten zijn minimaal 18 jaar of ouder;
- **IP-adres:** respondenten hebben maximaal twee enquêtes per IP-adres ingevuld. Extra ingevulde enquêtes zijn niet meegenomen in de analyse;
- **Compleet:** Respondenten hebben maximaal 10 vragen niet beantwoord;
- **Reversed questions:** Respondenten hebben maximaal drie reversed questions hetzelfde als de voorgaande vraag beantwoord (uitgezonderd van de antwoordoptie 'neutraal').

Respondenten die niet voldoen aan bovengenoemde criteria zijn verwijderd uit de analyse. De verdere analyse en interpretatie van de resultaten in deze rapportage is in principe gebaseerd op het percentage inwoners dat het eens of helemaal eens is met de verschillende stellingen. Elke significante vraag/schaal wordt hierbij apart gerapporteerd om zodoende een goed beeld te schetsen van de mening van de ondervraagden.

Daar waar relevant (en significant), is de analyse en interpretatie van de resultaten nog ondersteund door een lineaire regressieanalyse. Op die manier is duidelijk geworden welke concepten ('persoonlijk economisch voordeel', 'trots zijn', 'sociale verbondenheid', 'politieke betrokkenheid', 'positieve impact', 'negatieve impact') in welke mate een verklaring vormen voor de mate van steun voor toerisme (tabel 5).

DEEL 1 Inwonersonderzoek gemeentelijk niveau gemeente Schouwen – Duiveland

HZ Kenniscentrum Kusttoerisme heeft in opdracht van gemeente Schouwen-Duiveland een onafhankelijk kwantitatief onderzoek uitgevoerd om de houding (attitude) van de inwoners ten opzichte van toerisme in beeld te brengen. In DEEL 0 van de rapportage staat de relevantie en gehanteerde aanpak van het onderzoek beschreven.

Met het onderzoek is op een objectieve wijze vastgesteld in welke mate de inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland toerisme steunen, hoe zij de positieve en negatieve effecten van het toerisme ervaren en welke factoren in welke mate de steun voor toerisme van de inwoners beïnvloeden.

In DEEL 1 van de rapportage zijn de resultaten van het inwonersonderzoek in de gemeente Schouwen-Duiveland op gemeentelijk niveau naar relevantie en significantie beschreven. De resultaten uit eerder onderzoek uit 2019 naar de houding (attitude) van de inwoners ten opzichte van toerisme in tien andere Zeeuwse gemeenten zijn tevens toegevoegd in DEEL 1. De resultaten van vijf van de gemeenten die deel hebben genomen aan eerder onderzoek zijn op gemeentelijk niveau meegenomen in dit deel van de rapportage. **De resultaten uit eerder onderzoek zijn door een verschil in tijd en omstandigheden (uitbraak COVID-19) niet één-op-één te vergelijken met de resultaten van de gemeente Schouwen-Duiveland, maar geven wel een indicatie van de verschillen.** De daadwerkelijke analyse en vertaling, als opmaat naar een (nog meer) bewuste (toeristische) bestemming met waardevol toerisme in een balans tussen inwoner, bezoeker, ondernemer en omgeving, vindt voor de gemeente Schouwen-Duiveland (op woonkernniveau) plaats in DEEL 2 van de rapportage.

Tabel 3: Score concepten RETS-model (figuur 2) op een vijfpunts Likertschaal.

	Schouwen-Duiveland	Middelburg	Sluis	Terneuzen	Tholen	Veere	Zeeuwse gemeenten ⁶
Psychological empowerment (trots zijn)	3,7	3,9	3,8	3,6	3,7	3,9	3,8
Steun voor toerisme	3,3	3,7	3,6	3,7	3,7	3,6	3,7
Gepercipieerde positieve impact	3,3	3,6	3,4	3,4	3,5	3,6	3,5
Social empowerment (sociale verbondenheid)	3,1	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
Gepercipieerde negatieve impact	3,7	3,2	3,3	2,8	2,7	3,4	3,0
Political empowerment (betrokkenheid hebben)	2,5	2,8	2,6	2,6	2,7	2,8	2,7
Persoonlijk economisch voordeel	2,2	2,1	2,4	2,1	2,0	2,6	2,2

In tabel 3 zijn de gemiddelde scores van de schalen van de zeven concepten uit het RETS-model op een vijfpunts Likertschaal weergegeven voor de gemeente Schouwen-Duiveland in combinatie met de resultaten uit eerder onderzoek in 10 Zeeuwse gemeenten uitgevoerd in 2019. De inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland scoren op vijf van de zeven concepten lager dan het gemiddelde van deze 10 gemeenten samen, namelijk 'trots zijn' (3,7 t.o.v. 3,8), 'steun voor toerisme' (3,3 t.o.v. 3,7), 'gepercipieerde positieve impact' (3,3 t.o.v. 3,5), 'sociale verbondenheid' (3,1 t.o.v. 3,3), 'betrokkenheid hebben' (2,5 t.o.v. 2,7). Het is opvallend dat op het concept 'steunen toerisme', de kern van het onderzoek, de gemeente Schouwen-Duiveland lager scoort dan het gemiddelde van de 10 deelnemende gemeenten in 2019. De score voor 'persoonlijk economisch voordeel' is gelijk aan die van het gemiddelde van de 10 eerder deelnemende gemeenten (2,2). De score voor de ervaren negatieve impact van toerisme is relatief hoog (3,7 voor de gemeente Schouwen-Duiveland ten opzichte van 3,0 in eerder onderzoek) en vormt daarmee ook een punt van aandacht in de rest van de rapportage. De ervaren 'lasten' overstijgen de ervaren 'lusten' (gepercipieerde negatieve impact' vs. gepercipieerde positieve impact).

⁶ De 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten uit het onderzoek uit 2019, namelijk: Borsele, Goes, Kapelle, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen, Tholen en Veere.

Wat is de houding (attitude) van de inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland ten aanzien van toerisme?

IN WELKE MATE STEUNEN DE INWONERS TOERISME?

Uit tabel 4 is af te lezen dat een kleine meerderheid (55%) van de inwoners in de gemeente Schouwen-Duiveland toerisme steunen en ook willen dat het belangrijk blijft in hun gemeente. Dat is aanzienlijk lager dan het gemiddelde van de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten uit eerder onderzoek (70%). Bijna twee op de drie ondervraagden (63%) geven daarnaast aan dat de gemeente Schouwen-Duiveland een toeristische bestemming moet blijven. Dat is een score lager dan het gemiddelde uit eerder onderzoek. Voor iets meer dan de helft (54%) wegen de voordelen van toerisme zwaarder dan de nadelen. Dat percentage ligt ook lager dan het gemiddelde in Zeeland uit 2019 (54% t.o.v. 62%).

Tabel 4: Steun voor toerisme (meest significante items per factor voor de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten onderzoek 2019).

	Schouwen-Duiveland	Middelburg	Sluis	Terneuzen	Tholen	Veere	Zeeuwse gemeenten ⁷
Ik steun toerisme en ik wil dat het belangrijk blijft in mijn gemeente	55%	69%	62%	65%	66%	65%	70%
Mijn gemeente moet een toeristische bestemming blijven	63%	79%	71%	66%	71%	75%	75%
De voordelen van toerisme in mijn gemeente wegen zwaarder dan de nadelen	54%	65%	60%	44%	53%	65%	62%

In tabel 5 is te zien dat de mate van steun voor toerisme in de gemeente Schouwen-Duiveland op dit moment zowel positief als negatief wordt beïnvloed door een zestal factoren (in rangorde). De factoren 'gepercipieerde positieve impact', 'trots zijn', 'sociale verbondenheid' en 'persoonlijk economisch voordeel' dragen in positieve zin (+) bij aan de mate van steun voor toerisme in

⁷ De 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten uit het onderzoek uit 2019, namelijk: Borsele, Goes, Kapelle, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen, Tholen en Veere.

de gemeente. De factor 'gepercipieerde negatieve impact' doet op dit moment afbreuk (-) aan de mate van steun. De factor 'betrokkenheid hebben' doet ook afbreuk aan de mate van steun, maar slechts in beperkte mate.

Tabel 5: Factoren (in rangorde) die de steun voor toerisme positief of negatief (significant) beïnvloeden (op basis van lineaire regressie).

	Schouwen-Duiveland	Middelburg	Sluis	Terneuzen	Tholen	Veere	Zeeuwse gemeenten ⁸
Gepercipieerde positieve impact	+ (1)	+ (1)	+ (1)	+ (1)	+ (1)	+ (1)	+
Psychologische empowerment (trots zijn)	+ (2)	+ (2)	+ (2)	+ (2)	+ (4)	+ (2)	+
Gepercipieerde negatieve impact	- (3)	- (3)	- (3)	- (3)	- (2)	- (3)	-
Social empowerment (sociale verbondenheid)	+ (4)	=	+ (4)	+ (4)	+ (3)	+ (4)	+
Persoonlijk economisch voordeel	+ (5)	+ (4)	+ (5)	=	+ (6)	+ (5)	+
Political empowerment (betrokkenheid hebben)	- (6)	- (5)	- (6)	=	- (5)	=	-

IN WELKE MATE ERVAREN DE INWONERS VAN SCHOUWEN-DUIVELAND DE POSITIEVE EN NEGATIEVE EFFECTEN VAN TOERISME?

De ervaren positieve effecten van toerisme dragen zoals eerder gesteld in positieve zin bij aan de mate van steun voor toerisme in de gemeente Schouwen-Duiveland (factor 'gepercipieerde positieve impact, tabel 5). Deze ervaren effecten zijn onder te verdelen naar positief economische en positief niet economische effecten.

Positieve economische impact van toerisme

Uit tabel 6 (volgende pagina) is af te lezen dat volgens 84% van de inwoners in de gemeente Schouwen-Duiveland er dankzij toerisme meer winkel- en horecagelegenheden. Dat percentage ligt substantieel hoger dan het gemiddelde in Zeeland (84% t.o.v. 70%). Tevens is af te lezen dat 7 op de 10 inwoners (74%) in de gemeente Schouwen-Duiveland ervaart dat een groei

⁸ De 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten uit het onderzoek uit 2019, namelijk: Borsele, Goes, Kapelle, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen, Tholen en Veere.

van het aantal toeristen de lokale economie versterkt. Dit is lager dan het gemiddelde van de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten uit eerder onderzoek (87%). 67% van de ondervraagden geeft ook aan dat toerisme het inkomen en de levensstandaard vergroot. Ook dit is lager dan het gemiddelde in Zeeland op basis van eerder onderzoek (73%).

Tabel 6: Gepercipieerde positieve economische impact van toerisme.

	Schouwen-Duiveland	Middelburg	Sluis	Terneuzen	Tholen	Veere	Zeeuwse gemeenten ⁹
Dankzij toerisme zijn er meer winkel- en horecagelegenheden	84%	85%	78%	52%	57%	90%	70%
Een groei van het aantal toeristen versterkt de lokale economie	74%	90%	82%	81%	84%	82%	87%
Toerisme vergroot het inkomen en de levensstandaard in mijn gemeente	67%	78%	73%	63%	68%	81%	73%

Positieve niet economische impact van toerisme

Uit tabel 7 is af te lezen dat de inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland de positieve niet economische effecten significant minder ervaren dan de positieve economische effecten (tabel 6). Dat is vergelijkbaar met het beeld van de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten uit eerder onderzoek.

⁹ De 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten uit het onderzoek uit 2019, namelijk: Borsele, Goes, Kapelle, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen, Tholen en Veere.

Tabel 7: Gepercipieerde positieve niet economische impact van toerisme in de gemeente Schouwen-Duiveland

	Schouwen-Duiveland	Middelburg	Sluis	Terneuzen	Tholen	Veere	Zeeuwse gemeenten ¹⁰
Toerisme stimuleert de ontwikkeling van publieke faciliteiten in mijn gemeente	58%	71%	60%	60%	62%	74%	66%
Dankzij toerisme zijn er meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners	56%	68%	60%	54%	61%	72%	63%
Toerisme helpt onze culturele identiteit te bewaren en historische gebouwen te restaureren/herbouwen	48%	72%	48%	59%	62%	60%	62%
Toeristische ontwikkelingen verbeteren de leefbaarheid in mijn gemeente	44%	49%	48%	50%	60%	56%	55%
Door toeristische ontwikkelingen zijn de publieke ruimtes in mijn gemeente er beter uit	35%	45%	39%	38%	37%	57%	42%
Toerisme stimuleert de bescherming en het behoud van de natuurlijke omgeving in mijn gemeente	21%	28%	30%	35%	40%	31%	32%
Toerisme stimuleert de ontwikkeling van meer groen in mijn gemeente	18%	26%	30%	36%	32%	32%	32%

Uit tabel 7 is verder af te lezen dat bijna 6 op de 10 inwoners in de gemeente Schouwen-Duiveland ervaren dat toerisme de ontwikkeling van publieke faciliteiten stimuleert (58%). Daarnaast vindt 56% dat toerisme bijdraagt aan de recreatieve mogelijkheden voor inwoners in de gemeente. Dat is voor beide ervaren effecten onder het gemiddelde van eerder onderzoek (respectievelijk 66% en 63%).

Minder dan de helft van de ondervraagden geven verder ook aan dat toerisme helpt bij het bewaren van de cultuur en historie (48%), bijdraagt aan de leefbaarheid (44%) en de publieke ruimtes er beter uit laat zien (35%). Dat is voor

¹⁰ De 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten uit het onderzoek uit 2019, namelijk: Borsele, Goes, Kapelle, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen, Tholen en Veere.

deze positieve niet economische effecten onder het gemiddelde in Zeeland (respectievelijk 62%, 55% en 42%).

Tenslotte ervaren 2 op 10 dat toerisme de bescherming en het behoud van de natuurlijke omgeving stimuleert (21%) en de ontwikkeling van meer groen aanjaagt (18%). De scores voor de stimulering, bescherming en het behoud van de natuurlijke omgeving en meer groen liggen daarmee onder het niveau van het gemiddelde van de 10 Zeeuwse gemeenten uit eerder onderzoek (beide 32%).

Negatieve impact van toerisme

De ervaren negatieve effecten van toerisme doen zoals eerder gesteld afbreuk aan de mate van steun voor toerisme in de gemeente Schouwen-Duiveland (tabel 5).

Uit tabel 8 is af te lezen dat 8 op de 10 inwoners (82%) door toerisme meer verkeersproblemen ervaren in de gemeente Schouwen-Duiveland. Dat is een significant hogere score dan die van de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten in 2019 (53%). 77% van de ondervraagden geven bovendien aan dat door toerisme er meer zwerfafval is. Dit is ten in vergelijking met eerder onderzoek een relatief hoge score.

Daarnaast vindt 54% van de inwoners dat het door toerisme te druk wordt, dat een groei van het aantal toeristen zal leiden tot wrijving tussen inwoners en toeristen (51%) en dat door toerisme het leven duurder wordt (43%) in de gemeente Schouwen-Duiveland. Dit zijn wederom ook voor deze negatieve effecten van toerisme relatieve hoge scores in Zeeland ten opzichte van eerder onderzoek (gemiddelden zijn respectievelijk 28%, 24% en 34%).

Tabel 8: Gepercipieerde negatieve impact van toerisme.

	Schouwen-Duiveland	Middelburg	Sluis	Terneuzen	Tholen	Veere	Zeeuwse gemeenten ¹¹
Door toerisme zijn er meer verkeersproblemen in mijn gemeente	82%	74%	67%	32%	20%	76%	53%
Door toerisme is er meer zwerfafval in mijn gemeente	77%	50%	62%	46%	46%	57%	51%
Door toerisme wordt het te druk in mijn gemeente	54%	39%	42%	15%	17%	49%	28%
Een groei van het aantal toeristen zal leiden tot wrijving tussen inwoners en toeristen	51%	30%	37%	13%	18%	47%	24%
Door toerisme wordt het leven in mijn gemeente duurder	43%	41%	32%	23%	20%	48%	34%
Door toerisme is er meer criminaliteit in mijn gemeente	38%	17%	26%	17%	19%	20%	20%

Tenslotte is in tabel 8 te zien dat 38% van de inwoners in de gemeente Schouwen-Duiveland door toerisme meer criminaliteit ervaren.

IN WELKE MATE BEÏNVLOEDEN DE FACTOREN TROTS, SOCIALE VERBONDENHEID, PERSOONLIJKE ECONOMISCHE VOORDEEL EN POLITIEKE BETROKKENHEID DE HOUDING VAN DE INWONERS TEN AANZIEN VAN TOERISME?

De factoren 'trots zijn', 'sociale verbondenheid' en 'persoonlijk economisch voordeel' dragen in de gemeente Schouwen-Duiveland in positieve zin bij aan de mate van steun voor toerisme. De factor 'betrokkenheid hebben' heeft (zoals eerder al vastgesteld, tabel 5) een beperkte negatieve invloed op de steun voor toerisme.

Uit tabel 9 op de volgende pagina is af te lezen dat bijna 6 op de 10 inwoners (57%) in de gemeente Schouwen-Duiveland door toerisme graag aan anderen vertellen wat de gemeente heeft te bieden. Dat is bijna gelijk aan het gemiddelde van de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten uit het onderzoek in 2019 (58%).

¹¹ De 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten uit het onderzoek uit 2019, namelijk: Borsele, Goes, Kapelle, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen, Tholen en Veere.

Volgens 25% van de inwoners tenslotte helpt toerisme hen bij het betalen van hun rekeningen. Dat percentage ligt ruim boven het gemiddelde in Zeeland gekeken naar het onderzoek uit 2019 (16%).

Tabel 9: Factoren die de steun voor toerisme beïnvloeden (meest significante items per factor voor de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten onderzoek 2019).

	Schouwen-Duiveland	Middelburg	Sluis	Terneuzen	Tholen	Veere	Zeeuwse gemeenten ¹²
Door toerisme wil ik anderen graag vertellen wat mijn gemeente te bieden heeft	57%	64%	67%	63%	64%	72%	58%
Toerisme in mijn gemeente helpt mij mijn rekeningen te betalen	25%	16%	27%	12%	10%	36%	16%
Toerisme zorgt ervoor dat ik mij meer verbonden voel met de gemeenschap	23%	24%	26%	28%	25%	27%	27%
Ik heb een stem in de beslissingen rond toeristische ontwikkelingen in mijn gemeente	12%	15%	13%	8%	12%	21%	12%

¹²

23% van de ondervraagden vindt dat toerisme zorgt voor meer verbondenheid met de gemeenschap. Dat is een score die iets onder het gemiddelde in Zeeland ligt gekeken naar het onderzoek in 2019 (27%). Ten slotte vindt 12% van de ondervraagden dat zij een stem hebben in de beslissingen rond toeristische ontwikkelingen in hun gemeente. Dit is gelijk aan het gemiddelde uit eerder onderzoek.

WELKE (INDIVIDUELE) BELANGEN (NAAR RELEVANTIE) WEGEN VOOR INWONERS HET ZWAARST BIJ DE ONTWIKKELING VAN (GEMEENTELIJK) TOERISTISCH-RECREATIEF BELEID?

De individuele belangen van de inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland (tabel 10) komen voor een groot deel (relevantie) overeen met die van de inwoners van de overige deelnemende Zeeuwse gemeenten.

¹² De 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten uit het onderzoek uit 2019, namelijk: Borsele, Goes, Kapelle, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen, Tholen en Veere.

Het meeste belang in de gemeente Schouwen-Duiveland wordt gehecht aan het behouden van de natuurlijke omgeving, het behouden van cultuur en historie en het verbeteren van de leefbaarheid van de inwoners.

Ook de schaal waarop toerisme wordt ontwikkeld (85%), het voorkomen van de oververhitting van de woningmarkt (84%), het ondernemen van actie tegen wildkamperen (74%), het stimuleren van samenwerking tussen inwoners (74%) en iedereen de mogelijkheid bieden om deel te nemen aan het besluitvormingsproces rondom toerisme (73%), toeristen een kwalitatief goede gastbeleving bieden (63%).

Tabel 10: Individuele belangen inwoners bij ontwikkeling (gemeentelijk) toeristisch-recreatief beleid.

	Schouwen-Duiveland	Middelburg	Sluis	Terneuzen	Tholen	Veere	Zeeuwse gemeenten ¹³
De natuurlijke omgeving behouden	94%	97%	91%	90%	93%	96%	94%
De leefbaarheid van de inwoners verbeteren	94%	91%	91%	88%	91%	90%	93%
De cultuur en historie behouden	87%	92%	85%	87%	87%	90%	90%
Toerisme ontwikkelen op een schaal die past bij onze gemeenschap	85%	83%	80%	75%	77%	88%	82%
Ervoor zorgen dat de woningmarkt niet oververhit raakt	84%	86%	82%	78%	76%	84%	79%
Actie ondernemen tegen wildkamperen	74%	60%	65%	60%	56%	77%	63%
Samenwerking tussen de inwoners stimuleren	74%	72%	77%	77%	73%	76%	76%
Iedereen de mogelijkheid bieden om deel te nemen aan besluitvorming rondom toerisme	73%	61%	69%	57%	62%	73%	65%
Toeristen een kwalitatief goede gastbeleving bieden	63%	80%	72%	77%	79%	76%	77%

¹³ De 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten uit het onderzoek uit 2019, namelijk: Borsele, Goes, Kapelle, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen, Tholen en Veere.

Relatief minder belang wordt er gehecht aan duurzame toeristische bedrijven ontwikkelen (57%), het ondersteunen van lokale toeristische initiatieven (46%), een aantrekkelijke jaarrond bestemming maken (45%) en het vergroten van het aantal banen in de toeristische sector (40%).

WAT IS DE BELEVING VAN DE INWONERS VAN DE GEMEENTE SCHOUWEN-DUIVELAND TEN AANZIEN VAN DRUKTE?

De vragenlijst van het inwonersonderzoek is toegespitst op de zeven concepten in het RETS-model (zie hoofdstuk 'onderzoeksaanpak'). Per concept is er een set items gebruikt welke samen een schaal vormen. Naast deze gevalideerde schalen zijn er op verzoek van de gemeente Schouwen-Duiveland een vijftal extra vragen (losse items) toegevoegd rondom de beleving van drukte. Over de beleving van drukte wordt een indicatie gegeven door middel van het meten van de beleving van inwoners ten aanzien van toeristische verhuur, drukte in het toeristisch seizoen, de druk op welzijnsvoorzieningen en de navolging van de huidige coronamaatregelen. *Deze vragen zijn dus geen onderdeel van het RETS-model of een gevalideerde schaal, maar losse items die een indicatie geven van de houding van inwoners ten opzichte van de individuele stellingen.*

Uit tabel 11 is af te lezen dat ruim drie op de vier inwoners (76%) van de inwoners van Schouwen-Duiveland vindt dat er door deeltijd wonen en toeristische verhuur onvoldoende woningen beschikbaar zijn voor reguliere bewoning in de woonkernen. Daarbij vind ook 76% van de inwoners dat door de toename van de toeristische verhuur van reguliere woningen de leefbaarheid in de woonkernen verslechterd. Daarnaast was het volgens 58% van de inwoners te druk op Schouwen-Duiveland in het hoogseizoen van 2020, draagt volgens 30% toerisme bij aan het behoud van de zorg- en welzijnsvoorzieningen in de gemeente en vind 22% dat toeristen op Schouwen-Duiveland zich over het algemeen goed aan de coronamaatregelen houdt.

Tabel 11: De beleving van de inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland ten aanzien van drukte

	Schouwen-Duiveland
Door deeltijd wonen en toeristische verhuur zijn er onvoldoende woningen beschikbaar voor reguliere bewoning in de woonkernen	76%
Door de toename van de toeristische verhuur van reguliere woningen verslechterd de leefbaarheid in de woonkern	76%
Tijdens het toeristisch hoogseizoen van 2020 (juli en augustus) was het te druk op Schouwen-Duiveland	58%
Toerisme draagt bij aan het behoud van de zorg- en welzijnsvoorzieningen in mijn gemeente	30%
Toeristen op Schouwen-Duiveland houden zich over het algemeen goed aan de geldende coronamaatregelen	22%

Tenslotte is nog vastgesteld dat er geen sterke correlatie is tussen de houding van inwoners ten opzichte van bovenstaande individuele stellingen (tabel 11) en de mate van steun voor toerisme bij de inwoners.

Wat is het handelingsperspectief van de gemeente Schouwen-Duiveland als bewuste toeristische bestemming vanuit het inwonersperspectief?

Het handelingsperspectief voor de gemeente Schouwen-Duiveland is (op woonkernniveau) uitgewerkt in deel 2 van deze rapportage.

DEEL 2 Inwonersonderzoek op woonkernniveau gemeente Schouwen-Duiveland

Zoals al eerder aangegeven in deel 1 van deze rapportage, heeft het HZ Kenniscentrum Kusttoerisme in opdracht van de gemeente Schouwen-Duiveland een onafhankelijk kwantitatief onderzoek uitgevoerd om de houding (attitude) van de inwoners ten opzichte van toerisme in beeld te brengen. In deel 0 van de rapportage staat de relevantie en gehanteerde aanpak van het onderzoek beschreven.

Met het onderzoek is op een objectieve wijze vastgesteld in welke mate de inwoners toerisme steunen, hoe zij de positieve en negatieve effecten van het toerisme ervaren en welke factoren in welke mate de steun voor toerisme van de inwoners bepalen.

In deel 2 van de rapportage zijn de resultaten van het inwonersonderzoek (als 0-meting) naar relevantie en significantie beschreven, geanalyseerd en vertaald in een handelingsperspectief op woonkernniveau voor de gemeente Schouwen-Duiveland als opmaat naar een (nog meer) bewuste (toeristische) bestemming met waardevol toerisme in een balans tussen inwoner, bezoeker, ondernemer en omgeving.

Tabel 12: omvang steekproef en respons per woonkern.

Woonkern	Omvang steekproef	Respons ¹⁴	
		absoluut	relatief
Brouwershaven	400	85	21%
Bruinisse	400	67	17%
Burg-Haamstede	400	148	37%
Dreischor	400	84	21%
Ellemeet	292	57	20%
Kerkwerve	400	74	19%
Nieuwerkerk	400	66	17%
Noordgouwe	400	95	24%
Noordwelle	260	51	20%
Oosterland	400	57	14%
Ouwerkerk	400	88	22%
Renesse	400	150	38%
Scharendijke	400	121	30%
Serooskerke	237	44	19%
Sirjansland	303	41	14%
Zierikzee	400	93	23%
Zonnemaire	400	87	22%
Onbekend		46	–

Tabel 12 geeft een overzicht van de respons per woonkern. Deze respons is met name in de kleinere woonkernen (mede ingegeven door de samenstelling en omvang van bevolking / aantal inwoners van 18 jaar en ouder) lager uitgevallen dan op voorhand verwacht en gehoopt, waardoor de maximale foutmarge per woonkern (van belang bij het duiden van de onderlinge verschillen tussen woonkernen) relatief hoog uitvalt: tussen de 8% en 14% (en daarom gebruiken we als baseline 10%).

Concreet betekent dit dat bij de duiding van de onderlinge verschillen tussen woonkernen een foutmarge van 10% in acht wordt genomen ten opzichte van de gemiddelde score (per schaal op gemeentelijk niveau).

¹⁴ De respons is stapsgewijs gecorrigeerd op basis van de mate waarin respondenten de vragenlijst volledig en consistent hebben ingevuld.

Wat is de houding (attitude) van de inwoners van de woonkernen in de gemeente Schouwen-Duiveland ten aanzien van toerisme?

IN WELKE MATE STEUNEN DE INWONERS TOERISME?

Uit tabel 13 is af te lezen dat meer dan de helft van de inwoners (55%) in de gemeente Schouwen-Duiveland toerisme steunen en ze willen ook dat het belangrijk blijft in hun gemeente.

In de woonkernen Renesse (77%) en Bruinisse (67%) is er significant meer steun dan gemiddeld, in de woonkernen Serooskerke (32%) en Nieuwerkerk (42%) is dit minder dan gemiddeld.

In diezelfde tabel wordt weergegeven dat 39% van de ondervraagden aangeven dat de gemeente Schouwen-Duiveland de promotie van toerisme moet ondersteunen. In de woonkernen Renesse (59%) en Bruinisse (55%) is deze wens significant sterker dan gemiddeld. In de woonkernen Serooskerke (25%) en Burgh-Haamstede (27%) is deze wens significant minder sterk.

Tevens is te zien dat bijna 2 op de 3 ondervraagden (63%) aangeven dat de gemeente Schouwen-Duiveland een toeristische bestemming moeten blijven. In de woonkernen Renesse (81%) en Sirjansland (73%) is deze wens significant sterker dan gemiddeld. In de woonkern Serooskerke (52%) is deze wens significant minder sterk.

Ten slotte geeft een meerderheid van de respondenten aan dat de voordelen van toerisme zwaarder wegen dan de nadelen. Ook hier zijn verschillen te zien per woonkern waarbij deze voordelen significant meer gevoeld worden in Renesse (68%) en Brouwershaven (67%) en minder in Burg-Haamstede (43%), Oosterland (42%), Ellemeet (40%) en Serooskerke (34%).

Uit tabel 5 is af te lezen dat de mate van steun voor toerisme van de inwoners van de 17 woonkernen in de gemeente Schouwen-Duiveland zowel positief als negatief wordt beïnvloed door een zestal factoren (in rangorde). De factoren 'gepercipieerde positieve impact', 'trots zijn', 'sociale verbondenheid' en 'persoonlijk economisch voordeel' dragen in positieve zin (+) bij aan de mate van steun voor toerisme in de gemeente. De factor 'gepercipieerde negatieve impact' doet op dit moment afbreuk (-) aan de mate van steun. De factor 'betrokkenheid hebben' is niet significant.

De mate van 'gepercipieerde negatieve impact' lijkt om die reden mede de verklaring dat de score voor de schaal 'Mijn gemeente moet een toeristische bestemming blijven' in bijna alle woonkernen (m.u.v. Bruinisse) hoger is dan de score voor de schaal 'Ik steun toerisme en ik wil dat het belangrijk blijft in mijn

Tabel 13: Steun voor toerisme in de gemeente Schouwen-Duiveland per woonkern (meest significante items)*

	Brouwershaven	Bruinisse	Burgh-Haamstede	Dreischor	Ellemeet	Kerkwerpe	Nieuwerkerk	Noordgouwe	Noordwelle	Oosterland	Ouwerkerk	Renesse	Scharendijke	Serooskerke	Sirjansland	Zierikzee	Zonnemaire	Gemeente Schouwen-Duiveland
Ik steun toerisme en ik wil dat het belangrijk blijft in mijn gemeente*	64%	67%	50%	52%	51%	53%	42%	53%	51%	54%	53%	77%	51%	32%	61%	54%	53%	55%
Ik vind dat toerisme actief aangemoedigd moet worden in mijn gemeente*	47%	55%	27%	31%	32%	45%	32%	35%	33%	39%	39%	59%	36%	25%	44%	38%	28%	39%
Mijn gemeente moet een toeristische bestemming blijven*	68%	67%	57%	54%	54%	61%	59%	56%	65%	63%	61%	81%	62%	52%	73%	62%	55%	63%
De voordelen van toerisme in mijn gemeente wegen zwaarder dan de nadelen*	67%	57%	43%	54%	40%	53%	50%	59%	51%	42%	50%	68%	52%	34%	46%	59%	47%	54%

* De in deze tabel gepresenteerde getallen dienen gebruikt te worden met een foutmarge van ±10%.

gemeente', met als opvallende uitschieters de woonkernen Serooskerke (32% t.o.v. 52%), Nieuwerkerk (42% t.o.v. 59%) en Noordwelle (51% t.o.v. 65%).

In het vervolg van deze rapportage wordt nader ingegaan op de zes factoren die mate van steun beïnvloeden en hoe de daadwerkelijke scores zijn per woonkern van de meest significante schalen per factor per woonkern.

IN WELKE MATE ERVAREN DE INWONERS DE POSITIEVE EN NEGATIEVE EFFECTEN VAN TOERISME?

De ervaren positieve effecten van toerisme dragen zoals eerder gesteld in positieve zin bij aan de mate van steun voor toerisme in de gemeente Schouwen-Duiveland. De ervaren effecten zijn onder te verdelen naar positief economische en positief niet economische effecten.

Positieve economische impact van toerisme

Uit tabel 14 is af te lezen dat gemiddeld tenminste 7 op de 10 inwoners (met een uitschieters naar boven de 90%) in de gemeente Schouwen-Duiveland positieve economische effecten van toerisme ervaren afgaande op de gemiddelde scores van de drie schalen. De inwoners van de woonkernen Renesse (86%), Kerkwerve (83%) en Oosterland (80%) ervaren de positieve economische effecten relatief het meest. In de woonkern Serooskerke worden deze effecten relatief het minst ervaren met als meest opvallende (en relatief lage) score de 50% voor de schaal 'Toerisme vergroot het inkomen en de levensstandaard in mijn gemeente'.

Positieve niet economische impact van toerisme

In tabel 15 (volgende pagina) is te zien dat de inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland de positieve niet economische effecten significant minder ervaren dan de positieve economische effecten (tabel 14). Met name de lage scores voor de schalen 'Toerisme stimuleert de ontwikkeling van meer groen in mijn gemeente' (18%) en 'Toerisme stimuleert de bescherming en het behoud van de natuurlijke omgeving van mijn gemeente' (21%) zijn opvallend.

Ook wordt duidelijk dat op gemeentelijk niveau een minderheid van de inwoners (4 op de 10) ervaart dat door toeristische ontwikkelingen de leefbaarheid verbeterd (44%) met als negatieve uitschieters Serooskerke (27%), Burg-Haamstede (30%) en Ellemeet (20%). Daarbij vind ook een minderheid van de inwoners in Schouwen-Duiveland dat de publieke ruimtes er beter uitzien (35%) en dat toerisme helpt bij het behoud van cultuur en historie (48%) in de gemeente.

Het meest positief zijn de ondervraagden over de recreatieve mogelijkheden voor de inwoners dankzij toerisme (56%), met name in de woonkernen Renesse (68%) en Kerkwerve (66%). Negatief afwijkende woonkernen zijn hier Serooskerke (45%) en Burg-Haamstede (41%).

Tabel 14: Gepercipieerde positieve economische impact van toerisme in de 17 woonkernen in de gemeente Schouwen-Duiveland*

	Brouwershaven	Bruinisse	Burgh-Haamstede	Dreischor	Ellemeet	Kerkwerve	Nieuwerkerk	Noordgouwe	Noordwelle	Oosterland	Ouwerkerk	Renesse	Scharendijke	Serooskerke	Sirjansland	Zierikzee	Zonnemaire	Schouwen-Duiveland
Door toerisme zijn er meer winkel- en horeca gelegenheden*	84%	75%	76%	85%	91%	92%	86%	81%	90%	84%	76%	94%	86%	70%	88%	78%	74%	84%
Een groei van het aantal toeristen versterkt de lokale economie*	76%	79%	68%	61%	72%	82%	80%	67%	75%	79%	75%	83%	69%	64%	78%	72%	68%	74%
Toerisme vergroot het inkomen en de levensstandaard in mijn gemeente*	75%	66%	61%	64%	60%	76%	71%	60%	69%	77%	60%	80%	69%	50%	71%	63%	56%	67%

* De in deze tabel gepresenteerde getallen dienen gebruikt te worden met een foutmarge van ±10%.

Tabel 15: Gepercipieerde positieve niet economische impact van toerisme in de 17 woonkernen in de gemeente Schouwen-Duiveland*

	Brouwershaven	Bruinisse	Burgh-Haamstede	Dreischor	Ellemeet	Kerkwerve	Nieuwerkerk	Noordgouwe	Noordwelle	Oosterland	Ouwerkerk	Renesse	Scharendijkje	Serooskerke	Sirjansland	Zierikzee	Zonnemaire	Schouwen-Duiveland
Dankzij toerisme zijn er meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners*	56%	63%	41%	55%	51%	66%	64%	57%	63%	60%	45%	68%	54%	45%	61%	49%	52%	56%
Toerisme helpt onze culturele identiteit te bewaren en historische gebouwen te restaureren/herbouwen*	58%	55%	32%	50%	26%	58%	50%	45%	45%	53%	52%	53%	32%	52%	68%	57%	37%	48%
Toeristische ontwikkelingen verbeteren de leefbaarheid in mijn gemeente*	60%	57%	30%	35%	30%	45%	33%	36%	41%	40%	38%	66%	50%	27%	41%	38%	38%	44%
Door toeristische ontwikkelingen zien de publieke ruimtes er in mijn gemeente beter uit*	39%	52%	22%	27%	32%	34%	32%	29%	37%	44%	30%	61%	26%	34%	24%	29%	26%	35%
Toerisme stimuleert de bescherming en het behoud van de natuurlijke omgeving in mijn gemeente *	21%	27%	17%	23%	25%	19%	11%	13%	20%	14%	14%	35%	26%	16%	17%	23%	17%	21%
Toerisme stimuleert de ontwikkeling van meer groen in mijn gemeente*	16%	19%	11%	12%	18%	24%	8%	9%	14%	19%	10%	37%	20%	30%	22%	13%	11%	18%

*De in deze tabel gepresenteerde getallen dienen gebruikt te worden met een foutmarge van $\pm 10\%$.

De inwoners van de woonkernen Renesse, Kerkwerve, Brouwershaven en Bruinisse ervaren de positieve niet economische effecten relatief het meest. In de woonkernen Burgh-Haamstede, Ellemeet en Zonnemaire worden deze effecten relatief het minst gevoeld, waarbij met name de relatief lage scores voor de schaal 'Toerisme helpt onze culturele identiteit te bewaren en historische gebouwen te restaureren/herbouwen' er uitspringen.

Opvallend is dat de woonkernen Burgh-Haamstede, Noordgouwe, Ouwerkerk en Zonnemaire tenminste op 5 van de 6 ervaren positieve (niet economische) effecten lager scoren dan het gemiddelde in de gemeente Schouwen-Duiveland.

Negatieve impact van toerisme

De ervaren negatieve effecten van toerisme doen, zoals eerder gesteld, afbreuk aan de mate van steun voor toerisme in de gemeente Schouwen-Duiveland. Uit tabel 16 (volgende pagina) is af te lezen dat gemiddeld 8 op de 10 inwoners door toerisme meer verkeersproblemen ervaren (82%), met als relatieve negatieve uitschieter op woonkernniveau Nieuwerkerk (94%). Ook in andere woonkernen is de ervaren verkeersoverlast door toerisme relatief groot. In diezelfde tabel is tevens te zien dat bijna 6 op de 10 inwoners door toerisme meer zwerfafval ervaren (77%). Negatieve uitschieter is Scharendijkje (88%).

Daarnaast geven 5 op de 10 ondervraagden aan dat naar hun idee door toerisme het te druk wordt in hun gemeente (52%) en dat een groei van het aantal toeristen zal leiden tot wrijving tussen inwoners en toeristen (51%). 4 op de 10 geeft aan dat het leven duurder wordt (43%), met als relatieve negatieve uitschieters op woonkernniveau bij de stelling over drukte Burgh-Haamstede (68%). De minste instemming bij de ondervraagden tenslotte is over de stelling 'Door toerisme is meer criminaliteit in mijn gemeente' (38%).

Tabel 16: Gepercipieerde negatieve impact van toerisme in de 17 woonkernen in de gemeente Schouwen-Duiveland*

	Brouwershaven	Bruinisse	Burgh-Haamstede	Dreischor	Ellemeet	Kerkwerve	Nieuwerkerk	Noordgouwe	Noordwelle	Oosterland	Ouwerkerk	Renesse	Scharendijke	Serooskerke	Sirjansland	Zierikzee	Zonnemaire	Schouwen-Duiveland
Door toerisme zijn er meer verkeers- problemen in mijn gemeente*	66%	79%	86%	86%	74%	81%	94%	78%	76%	81%	84%	81%	83%	75%	83%	89%	87%	82%
Door toerisme is er meer zwerfafval in mijn gemeente*	67%	75%	82%	79%	79%	69%	85%	80%	73%	67%	76%	79%	88%	75%	76%	75%	79%	77%
Door toerisme wordt het te druk in mijn gemeente *	31%	37%	68%	55%	58%	50%	61%	56%	55%	49%	56%	38%	57%	52%	41%	57%	60%	52%
Een groei van het aantal toeristen zal leiden tot wrijving tussen inwoners en toeristen*	41%	36%	59%	56%	53%	49%	50%	60%	39%	42%	48%	40%	55%	52%	44%	47%	63%	51%
Door toerisme wordt het leven in mijn gemeente duurder*	31%	30%	59%	35%	47%	46%	47%	37%	39%	40%	36%	43%	50%	59%	32%	39%	39%	43%
Door toerisme is er meer criminaliteit in mijn gemeente*	22%	36%	41%	39%	51%	28%	45%	28%	35%	37%	41%	36%	44%	43%	44%	39%	31%	38%

* De in deze tabel gepresenteerde getallen dienen gebruikt te worden met een foutmarge van ±10%.

Als het gaat om de negatieve impact van toerisme kan worden vastgesteld dat in de woonkernen Burgh-Haamstede, Nieuwerkerk en Scharendijke relatief de meeste negatieve effecten van toerisme worden ervaren.

IN WELKE MATE BEÏNVLOEDEN DE FACTOREN TROTS, SOCIALE VERBONDENHEID, PERSOONLIJKE ECONOMISCHE VOORDEEL EN POLITIEKE BETROKKENHEID DE HOUDING VAN DE INWONERS TEN AANZIEN VAN TOERISME?

De factoren 'trots zijn', 'sociale verbondenheid' en 'persoonlijk economisch voordeel' dragen in de gemeente Schouwen-Duiveland in positieve zin bij aan

de mate van steun voor toerisme. De factor 'betrokkenheid hebben' heeft in de gemeente Schouwen-Duiveland geen significant effect op de steun voor toerisme (tabel 3).

Uit tabel 17 is af te lezen dat iets meer dan de helft van de inwoners (57%) in de gemeente Schouwen-Duiveland door toerisme graag aan anderen wil vertellen wat de gemeente heeft te bieden.

Tabel 17: Factoren die de steun voor toerisme beïnvloeden in de 17 woonkernen in de gemeente Schouwen-Duiveland (meest significante items per factor)*

	Brouwershaven	Bruinisse	Burgh-Haamstede	Dreischor	Ellemeet	Kerkwerve	Nieuwerkerk	Noordgouwe	Noordwelle	Oosterland	Ouwerkerk	Renesse	Scharendijke	Serooskerke	Sirjansland	Zierikzee	Zonnemaire	Schouwen-Duiveland
Door toerisme wil ik anderen graag vertellen wat mijn gemeente te bieden heeft*	65%	57%	53%	52%	49%	57%	52%	49%	51%	63%	52%	65%	53%	57%	59%	58%	54%	57%
Toerisme in mijn gemeente helpt mij mijn rekeningen te betalen*	21%	24%	26%	24%	25%	32%	14%	19%	31%	16%	16%	42%	26%	20%	17%	18%	26%	25%
Toerisme zorgt ervoor dat ik mij meer verbonden voel met de gemeenschap*	31%	27%	19%	12%	14%	23%	12%	18%	16%	19%	15%	43%	18%	30%	17%	28%	13%	23%
Ik heb een stem in de beslissingen rond toeristische ontwikkelingen in mijn gemeente*	12%	9%	7%	7%	4%	12%	6%	13%	8%	11%	12%	25%	12%	14%	20%	10%	15%	12%

* De in deze tabel gepresenteerde getallen dienen gebruikt te worden met een foutmarge van ±10%.

In dezelfde tabel is te zien dat het persoonlijke economische voordeel (uitgedrukt in de schaal 'Toerisme in mijn gemeente helpt mij mijn rekeningen te betalen') sterk uiteenloopt van woonkern tot woonkern met als uitschieter naar boven Renesse (42%) en naar beneden Nieuwerkerk (14%). Ook wordt duidelijk dat slechts 2 op de 10 ondervraagden (23%) aangeven dat toerisme ervoor zorgt dat de inwoner zich meer verbonden voelt met de gemeenschap. In de woonkern Renesse (43%) is dat gevoel significant groter dan gemiddeld. In de woonkernen Dreischor (12%) en Nieuwerkerk (12%) is dit gevoel significant minder dan gemiddeld. Ten slotte geeft 12% van de respondenten aan een stem te hebben in de beslissingen rond toeristische ontwikkelingen in zijn gemeente. In de woonkern Renesse (25%) is dit gevoel significant groter.

WELKE (INDIVIDUELE) BELANGEN (NAAR RELEVANTIE) WEGEN VOOR INWONERS HET ZWAARST BIJ DE ONTWIKKELING VAN (GEMEENTELIJK) TOERISTISCH-RECREATIEF BELEID?

De individuele belangen van de inwoners van de 17 woonkernen afzonderlijk komen voor een groot deel van de items, genoemd in tabel 18, overeen. Het meeste belang (tenminste 9 op de inwoners 10 op gemeentelijk niveau) wordt gehecht aan het behouden van de natuurlijke omgeving, het verbeteren van de leefbaarheid van de inwoners en het behouden van cultuur en historie.

De belangen lopen verder uiteen wanneer er gekeken wordt naar de stellingen: 'het ontwikkelen van toerisme op een schaal die past bij de gemeenschap', 'ervoor zorgen dat de woningmarkt niet oververhit raakt', 'toeristen een goede gastbeleving bieden' en 'iedereen moet de mogelijkheid krijgen om deel te nemen aan besluitvorming rondom toerisme'.

WAT IS DE BELEVING VAN DE INWONERS VAN DE GEMEENTE SCHOUWEN-DUIVELAND TEN AANZIEN VAN DRUKTE?

De vragenlijst van het inwonersonderzoek is toegespitst op de zeven concepten in het RETS-model (zie hoofdstuk 'onderzoeksaanpak'). Per concept is er een set items gebruikt welke samen een schaal vormen. Naast deze gevalideerde schalen zijn er op verzoek van de gemeente Schouwen-Duiveland een vijftal extra vragen (losse items) toegevoegd rondom de beleving van drukte. Over de beleving van drukte wordt een indicatie gegeven door middel van het meten van de beleving van inwoners ten aanzien van toeristische verhuur, drukte in het toeristisch seizoen, de druk op welzijnsvoorzieningen en de navolging van de huidige coronamaatregelen. Deze vragen zijn dus geen onderdeel van het RETS-model of een gevalideerde schaal, maar losse items die een indicatie geven van de houding van inwoners ten opzichte van de individuele stellingen.

Tabel 18: Individuele belangen inwoners 17 woonkernen gemeente Schouwen-Duiveland bij ontwikkeling (gemeentelijk) toeristisch-recreatief beleid*.

	Brouwershaven	Bruinisse	Burgh-Haamstede	Dreischor	Ellemeet	Kerkwerpe	Nieuwerkerk	Noordgouwe	Noordwelle	Oosterland	Ouwerkerk	Renesse	Scharendijke	Serooskerke	Sirjansland	Zierikzee	Zonnemaire	Schouwen-Duiveland
De natuurlijke omgeving behouden*	93%	87%	98%	92%	93%	95%	91%	97%	94%	86%	95%	93%	96%	100%	98%	94%	94%	94%
De leefbaarheid van de inwoners verbeteren*	94%	90%	93%	92%	95%	97%	95%	93%	96%	95%	98%	93%	93%	91%	93%	89%	91%	94%
De cultuur en historie behouden*	87%	76%	86%	90%	84%	84%	91%	86%	88%	77%	86%	85%	81%	91%	90%	88%	92%	87%
Toerisme ontwikkelen op een schaal die past bij onze gemeenschap*	88%	78%	92%	83%	88%	84%	83%	85%	86%	82%	81%	86%	83%	84%	85%	80%	86%	85%
Ervoor zorgen dat de woningmarkt niet oververhit raakt*	78%	85%	84%	81%	77%	82%	85%	75%	88%	81%	83%	84%	89%	86%	83%	90%	74%	84%
Actie ondernemen tegen wildkamperen*	66%	70%	84%	71%	68%	78%	68%	77%	75%	58%	69%	85%	82%	84%	63%	71%	59%	74%
Samenwerking tussen de inwoners stimuleren*	69%	78%	72%	68%	53%	86%	76%	65%	88%	81%	70%	72%	75%	66%	71%	80%	72%	74%
Iedereen de mogelijkheid bieden om deel te nemen aan besluitvorming rondom toerisme*	68%	66%	76%	71%	72%	69%	62%	71%	78%	65%	72%	77%	81%	77%	61%	66%	72%	73%
Toeristen een kwalitatief goede gastbeleving bieden*	69%	69%	56%	58%	56%	65%	61%	59%	69%	61%	56%	74%	61%	59%	61%	69%	53%	63%

* De in deze tabel gepresenteerde getallen dienen gebruikt te worden met een foutmarge van ±10%.

Uit tabel 19 is af te lezen dat drie op de vier inwoners in de gemeente Schouwen-Duiveland vindt dat door deeltijd wonen en toeristische verhuur er onvoldoende woningen beschikbaar zijn voor de reguliere bewoning in de woonkernen. In de woonkernen Bruinisse (64%) wordt dit gevoel het minst ervaren.

In diezelfde tabel is af te lezen dat ditzelfde percentage inwoners (76%) in de gemeente Schouwen-Duiveland vindt dat door de toename van toeristische verhuur van reguliere woningen de leefbaarheid in de woonkernen verslechterd. In de woonkern Noordwelle (86%) is deze beleving het grootst. In Sirjansland (56%) en Bruinisse (63%) is deze beleving het kleinst.

Volgens 58% van de respondenten was het tijdens het toeristisch hoogseizoen van 2020 te druk op Schouwen-Duiveland. In de woonkern Burg-Haamstede (72%) heerst dit gevoel het meest. In de woonkernen Sirjansland (39%), Bruinisse (42%) en Brouwershaven (46%) heerste dit gevoel het minst.

30% van de inwoners in de gemeente Schouwen-Duiveland vindt dat toerisme bijdraagt aan het behoud van zorg- en welzijnsvoorzieningen in de gemeente. In de woonkernen Renesse (49%) en Bruinisse (40%) heerst dit gevoel het meest. In de woonkern Kerkwerve (17%) het minst.

Ten slotte is respondenten gevraagd hoe toeristen zich in hun beleving over het algemeen hebben gehouden aan de geldende coronamaatregelen. 22% van de respondenten in de gemeente Schouwen-Duiveland vindt dat toeristen zich over het algemeen aan de geldende coronamaatregelen houden. Dit gevoel heerst het sterkst in de woonkern Noordwelle (35%) en het minst in de woonkernen Nieuwerkerk (9%) en Zierikzee (11%).

Tabel 19: De beleving van de inwoners in de 17 woonkernen van de gemeente Schouwen-Duiveland ten aanzien van drukte*

	Brouwershaven	Bruinisse	Burgh-Haamstede	Dreischor	Ellemeet	Kerkwerve	Nieuwerkerk	Noordgouwe	Noordwelle	Oosterland	Ouwerkerk	Renesse	Scharendijke	Serooskerke	Sirjansland	Zierikzee	Zonnemaire	Schouwen-Duiveland
Door deeltijd wonen en toeristische verhuur zijn er onvoldoende woningen beschikbaar voor reguliere bewoning in de woonkernen*	84%	64%	78%	69%	75%	69%	79%	74%	76%	72%	73%	81%	74%	68%	66%	75%	74%	76%
Door de toename van de toeristische verhuur van reguliere woningen verslechterd de leefbaarheid in de woonkern*	80%	63%	83%	77%	81%	70%	73%	82%	86%	74%	72%	81%	75%	77%	56%	69%	77%	76%
Tijdens het toeristisch hoogseizoen van 2020 (juli en augustus) was het te druk op Schouwen-Duiveland *	46%	42%	72%	57%	58%	54%	67%	57%	65%	58%	61%	53%	64%	64%	39%	63%	57%	58%
Toerisme draagt bij aan het behoud van de zorg- en welzijnsvoorzieningen in mijn gemeente *	34%	40%	26%	25%	25%	26%	17%	37%	39%	23%	31%	49%	29%	32%	27%	27%	22%	30%
Toeristen op Schouwen-Duiveland houden zich over het algemeen goed aan de geldende corona-maatregelen*	22%	25%	23%	18%	23%	22%	9%	20%	35%	18%	30%	30%	19%	23%	15%	11%	16%	22%

* De in deze tabel gepresenteerde getallen dienen gebruikt te worden met een foutmarge van ±10%.

Wat is het handelingsperspectief op woonkernniveau voor de gemeente Schouwen-Duiveland als bewuste toeristische bestemming vanuit het inwonersperspectief?

De belangrijkste conclusie van dit onderzoek in de gemeente Schouwen-Duiveland is dat er op dit moment wel beperkte steun is voor toerisme onder de inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland als toeristische bestemming, maar met significante verschillen per woonkern. Die steun - in de woonkern Renesse het grootst - is met name verklaarbaar vanuit de (in ruime mate) ervaren positieve (economische) effecten van toerisme en ook de gevoelde trots dankzij toerisme en in mindere mate het genoten persoonlijk economische voordeel en de sociale verbondenheid.

Vanuit de wens van de gemeente Schouwen-Duiveland om zich te ontwikkelen tot een (nog meer) bewuste toeristische bestemming, wordt het succes van toerisme nu nog te vaak alleen afgewogen (en uitgedragen) aan de hand van economische indicatoren, maar dit is een eenzijdige afbakening van succes, waarbij de positieve niet-economische effecten worden vergeten en negatieve effecten niet worden opgelost terwijl de door inwoners (van met name Nieuwerkerk, Burgh-Haamstede en Scharendijke) ervaren negatieve effecten van toerisme - en in beperkte mate het gevoel geen betrokkenheid te hebben bij toeristische ontwikkelingen - nadrukkelijk afbreuk doen aan de steun voor toerisme.

De gemeente Schouwen-Duiveland zou er daarom verstandig aan doen om meer actief en transparant te communiceren met haar inwoners over de positieve niet-economische effecten van toerisme. Daarnaast is voor het gemeente Schouwen-Duiveland van het grootste belang om nadrukkelijk oog te hebben voor de negatieve effecten van toerisme (o.a. dankzij toerisme ervaren verkeeroverlast, zwerfafval, drukte en wrijving tussen inwoner en bezoeker), om daar vervolgens actief naar te handelen, door te bepalen wat verder onderzocht moet worden en wat direct aangepakt kan worden en op welke schaal.

De draagkracht voor een toeristische bestemming als de gemeente Schouwen-Duiveland bevindt zich namelijk op de balans tussen de gepercipieerde positieve (lusten) en gepercipieerde negatieve impact (lasten). Voor nu wegen voor een kleine meerderheid van de inwoners in de gemeente de voordelen

van toerisme zwaarder dan de nadelen, maar als de draagkracht zou worden overschreden daalt de leefbaarheid voor de inwoners. Die draagkracht lijkt al onder druk te staan in de woonkernen Burg-Haamstede, Oosterland, Ellemeent en Serooskerke.

Het is daarom van groot belang voor de gemeente Schouwen-Duiveland om, gezamenlijk met alle relevante stakeholders (o.a. inwoners, ondernemers en andere lokale belanghebbenden), te (her)definiëren wat wordt verstaan onder 'waardevol toerisme' met specifieke aandacht voor het belang van de inwoners van de gemeente. Het feit dat de inwoners nu de kans hebben gekregen om hun mening te geven door deelname aan dit onderzoek is al een goede stap. Samenwerking is in deze de sleutel tot 'waardevol toerisme' in een juiste balans tussen inwoner, bezoeker, ondernemer en omgeving.

Na de ervaren positieve effecten van toerisme is 'trots zijn' de meest belangrijke verklaring voor de mate van steun in de gemeente Schouwen-Duiveland en vanuit dat gegeven is het als gemeente verstandig om 'het gevoel van trots' te (blijven) stimuleren. Trotse inwoners geven namelijk, zoals eerder gesteld, significant meer steun voor toerisme en dragen zo bij aan een goede gastbeleving en uiteindelijk een (meer) bewuste toeristische bestemming.

De sociale positieve effecten van toerisme tenslotte zijn minder 'sterk' dan 'trots zijn', maar de inwoners die deze sociale voordelen zien, ervaren wel meer positieve en minder negatieve impact van toerisme. Een deel van de inwoners vindt dat het stimuleren van (meer) samenwerking tussen de inwoners relevant is bij de ontwikkeling van toekomstig (gemeentelijk) toeristisch-recreatief beleid. Mogelijk kan vanuit die wens een verbinding worden gelegd met ondernemers en bezoekers, om gezamenlijk tot nieuwe toeristisch-recreatieve producten en diensten te komen.

In tabel 20 (volgende pagina) is op woonkernniveau een handelingsperspectief uitgewerkt voor de gemeente Schouwen-Duiveland als opmaat naar een (nog meer) bewuste toeristische bestemming met waardevol toerisme.

Tabel 20: Handelingsperspectief voor de gemeente Schouwen-Duiveland op woonkernniveau

Concept (RETS-model, figuur 2)	Generiek	Specifiek (aanknopingspunten)
1. Gepercipieerde positieve impact	Communiceer actief en transparant over de positieve effecten van toerisme	Communiceer actief en transparant over de positieve niet-economische effecten van toerisme en maak inzichtelijk: <ul style="list-style-type: none"> • voor de inwoners van alle woonkernen hoe toerisme (voor zover van toepassing) de bescherming en het behoud van de natuurlijke omgeving en de ontwikkeling van meer groen stimuleert; • voor de inwoners van alle woonkernen in de gemeente en specifiek voor de woonkernen Burgh-Haamstede en Serooskerke hoe toerisme (voor zover van toepassing) de leefbaarheid verbetert (publieke faciliteiten, recreatieve mogelijkheden); • voor de inwoners van alle woonkernen hoe toerisme (voor zover van toepassing) de culturele identiteit en historie helpt te behouden.
2. Trots zijn	Maak inwoners trots dankzij toerisme	Stimuleer (en faciliteer) de inwoners van alle woonkernen in de gemeente om bezoekers te vertellen wat de (toeristische) bestemming heeft te bieden (als bijdrage aan het behoud van de culturele identiteit en het bieden van een goede gastbeleving).
3. Gepercipieerde negatieve impact	Werk actief negatieve impact (daar waar mogelijk) weg	Luister actief naar de inwoners van alle woonkernen in de gemeente en specifiek (in eerste instantie) naar de inwoners van Burgh-Haamstede , Scharendijke en Nieuwerkerk (met oog voor de leefbaarheid) om te achterhalen wat de belangrijkste ervaren negatieve effecten van toerisme zijn (o.a. verkeersoverlast, wrijving tussen inwoner en toerist, drukte, zwerfafval en duurder om te leven in de gemeente), bepaal wat verder onderzocht moet worden en wat direct aangepakt kan worden (op welke schaal).

Concept (RETS-model, figuur 2)	Generiek	Specifiek (aanknopingspunten)
4. Sociale verbondenheid	Vergroot de sociale effecten	Stimuleer (en faciliteer) samenwerking tussen de inwoners van alle woonkernen en specifiek (in eerste instantie) in Dreischor en Nieuwerkerk bij toekomstige toeristische ontwikkelingen en leg (daar waar mogelijk en voor zover al niet van toepassing) een verbinding met (lokale) ondernemers en bezoekers, met oog voor de leefbaarheid in de gemeenschap die onder druk staat, het belang van een goede gastbeleving, de oververhitte woningmarkt en de ontwikkeling van toerisme op een schaal die past bij de gemeenschap.
5. (Politieke) betrokkenheid	Betrek inwoners in beleid	Bied inwoners in alle woonkernen de mogelijkheid om deel te nemen aan besluitvorming rondom toerisme door hen een stem te geven in de beslissingen rondom toekomstige toeristische ontwikkelingen (voor zover van toepassing).

Overzicht van gehanteerde figuren en tabellen

Figuur 1: Beoordeling effecten toerisme op de leefomgeving en samenleving (bron: RLI (2019) Waardevol toerisme, de leefomgeving verdient het').	6	Tabel 16: Gepercipieerde negatieve impact van toerisme in de 17 woonkernen in de gemeente Schouwen-Duiveland*	24
Figuur 2: Welke factoren beïnvloeden de houding van inwoners ten opzichte van toerisme?	8	Tabel 17: Factoren die de steun voor toerisme beïnvloeden in de 17 woonkernen in de gemeente Schouwen-Duiveland (meest significante schalen per factor)*	24
Tabel 1: Respons onderzoek toeristische draagvlak vanuit inwonersperspectief per deelnemende gemeente onderzoek 2019 en huidig onderzoek gemeente Schouwen-Duiveland	9	Tabel 18: Individuele belangen inwoners 17 woonkernen gemeente Schouwen-Duiveland bij ontwikkeling (gemeentelijk) toeristisch-recreatief beleid*	25
Tabel 2: Metadata (%) respondenten onderzoek toeristische draagvlak vanuit inwonersperspectief gemeente Schouwen-Duiveland	9	Tabel 19: De beleving van de inwoners in de 17 woonkernen van de gemeente Schouwen-Duiveland ten aanzien van drukte*	26
Tabel 3: Score concepten RETS-model (figuur 2) op een vijfpunts Likertschaal.	12	Tabel 20: Handelingsperspectief voor de gemeente Schouwen-Duiveland op woonkernniveau	28
Tabel 4: Steun voor toerisme (meest significante schalen per factor voor de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten onderzoek 2019).	13		
Tabel 5: Factoren (in rangorde) die de steun voor toerisme positief of negatief (significants) beïnvloeden (op basis van lineaire regressie).	13		
Tabel 6: Gepercipieerde positieve economische impact van toerisme.	14		
Tabel 7: Gepercipieerde positieve niet economische impact van toerisme in de gemeente Schouwen-Duiveland	14		
Tabel 8: Gepercipieerde negatieve impact van toerisme.	15		
Tabel 9: Factoren die de steun voor toerisme beïnvloeden (meest significante schalen per factor voor de 10 deelnemende Zeeuwse gemeenten onderzoek 2019).	16		
Tabel 10: Individuele belangen inwoners bij ontwikkeling (gemeentelijk) toeristisch-recreatief beleid.	16		
Tabel 11: De beleving van de inwoners van de gemeente Schouwen-Duiveland ten aanzien van drukte	17		
Tabel 12: Pmvang steekproef en respons per woonkern	20		
Tabel 13: Steun voor toerisme in de gemeente Schouwen-Duiveland per woonkern (meest significante schalen)*	21		
Tabel 14: Gepercipieerde positieve economische impact van toerisme in de 17 woonkernen in de gemeente Schouwen-Duiveland*	22		
Tabel 15: Gepercipieerde positieve niet economische impact van toerisme in de 17 woonkernen in de gemeente Schouwen-Duiveland*	23		

